

Politie en militairen grijpen in op de Lauriergracht in de Amsterdamse Jordaan.

JORDAANOPROER

De Amsterdamse arbeiderswijk de Jordaan werd hard geraakt door de grote depressie. De economische crisis zorgde voor schrijnende omstandigheden. De kans op werk was klein en werklozen waren afhankelijk van steunuitkeringen, die maar net genoeg waren om van te kunnen leven, en liefdadigheid.

In de Jordaan sloeg begin juli 1934 de vlam in de pan. Op 4 juli organiseerde het Werklozen Strijd Comité (een mantelorganisatie van de Communistische Partij Holland) een protestbijeenkomst. Na afloop trokken de aanwezigen de buurt in; daar raakten ze slaags met de politie. Ook elders in de stad en

in andere steden kwam het tot demonstraties en rellen. In de Jordaan wierpen demonstranten barricaden op en werden alle bruggen rond de wijk opgetrokken. De politie trok zich terug, 'zodat feitelijk de gehele Jordaan in handen was van verzetsplegers', zoals dagblad *Het Vaderland* schreef. De vernielingen zag

de liberale krant als 'vreselijke kenmerken van een volslagen volksoproer'. Op 10 juli herstelden politietroepen, marechaussee en mariniers, uitgerust met kleine pantservoertuigen, de orde. Er vielen zeven doden (onder wie enkele politieagenten en een marechaussee) en meer dan honderd gewonden.

11 Stempelen, steun en klassenstrijd

De grote depressie

Eens in de zoveel tijd wordt de wereld geplaagd door diepgaande economische crises. Als we de bestaansperiode bekijken van AWWN zijn er drie van zulke crises aan te wijzen. De grote depressie van de jaren dertig, de recessie van de jaren zeventig/tachtig en de kredietcrisis in de jaren 2008-2015. Alle drie de perioden kenmerkten zich door ingrijpende verslechtingen in het sociale en economische leven.

Als gevolg van de grote depressie leverde AWWN in de jaren dertig, vergeleken met de jaren twintig, weinig strijd met de vakbonden. Wel voerde de werkgeversvereniging een zeer scherpe loonpolitiek, wat ertoe leidde dat de lonen flink daalden. De weerstand van de vakbonden hiertegen was betrekkelijk gering. Niet verbazingwekkend was de werkloosheid één van de belangrijkste zaken waar AWWN zich in de crisisjaren over boog. De werkloosheidsvoorzieningen waren slecht. Alleen leden van de vakbond kwamen voor een uitkering in aanmerking. Door de stijging van de werkloosheid nam de organisatiegraad van de arbeiders toe. En omdat hun fondsen ontoereikend waren, steunde de vakbond steeds meer op overheidssubsidie. Dit had tot gevolg dat vakbond en overheid nauw verstrengeld raakten. Een funeste ontwikkeling volgens AWWN. 'Door ons werklozenstelsel beleven de vakverenigingen gulden jaren; nieuwe leden worden bij duizenden ingeschreven. Het gevolg is een aanwakking van de klassenstrijd.'

In de jaren dertig vond een interessant debat plaats over de werkgelegenheidspolitiek. De *communis opinio* over de beste bestrijding van structurele werkloosheid ging uit van drie belangrijke pijlers: arbeidsbemiddeling, verzekering tegen werkloosheid en directe werkverschaffing. De econoom Coenraad Verrijn Stuart verwachtte weinig van deze

Werklozen in de rij voor een stempel in een stempellokaal. Wie tijdens de crisis voor een uitkering in aanmerking wilde komen, moest dagelijks z'n stempeltje halen.

'genees- en voorbehoedsmiddelen'. Volgens hem was het werkloosheidsprobleem een loonvraagstuk; de oplossing was verlaging van het loonpeil. Kritiek op deze opvatting werd vooral verwoord door enkele jonge Rotterdamse economen, onder wie de latere Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen. Zij benadrukten het verband tussen werkloosheid en economische structuur. De oorzaak van de crisis lag niet in de monetaire maar in de reële sfeer. Bestrijding van de werkloosheid kon het beste gebeuren door het verbeteren van de productiestructuur.

DOVEMANSDEUR

Tijdens de depressie liep de werkloosheid ongekeerd hoog op. Bijna 20 procent van de beroepsbevolking zat in het piekjaar van de crisis, 1935, zonder werk. De grootste klappen vielen in de bouw, metaal en nijverheid. Veel mensen raakten in ernstige financiële problemen en hadden

niet het idee dat instanties zich serieus bekommerden om hun uitzichtloze situatie – ze stonden vooral in rijen, wachtend voor deuren die gesloten bleven. Johan Braakensiek, illustrator/schilder, noemde de toegang tot het bureau voor werkzoekenden dan ook de 'dovemansdeur'.